Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”EU:n strateginen kompassi”

(oma-aloitteinen lausunto)

(2023/C 140/04)

Esittelijä: **Christian MOOS**

Yhteisesittelijä: **Peter CLEVER**

Komitean täysistunnon päätös	14.7.2022
Oikeusperusta	työjärjestyksen 52 artiklan 2 kohta
	oma-aloitteinen lausunto
Vastaava jaosto	ulkosuhteet
Hyväksyminen jaostossa	20.12.2022
Hyväksyminen täysistunnossa	24.1.2023
Täysistunnon numero	575
Äänestystulos	
(puolesta / vastaan / pidättyi äänestämästä)	163/1/5

1. **Päätelmät ja suositukset**

1.1 Strateginen kompassi on tärkeä edistysaskel. Siinä luetellaan erittäin tärkeitä konkreettisia hankkeita ja toimenpiteitä, joiden avulla voidaan vahvistaa Euroopan turvallisuutta. Euroopan talous- ja sosiaalikomitea (ETSK) katsoo, että kompassia on laajennettava niin, että se muodostaa kattavan EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen strategian, ja että kansalaisyhteiskunta on otettava mukaan tähän prosessiin.

1.2 ETSK korostaa, että turvallisuus ulottuu paljon puolustusta pidemmälle ja että EU:n kattavassa turvallisuusstrategiassa olisi painotettava myös siviili- ja ennaltaehkäiseviä näkökohtia, jotta voidaan vahvistaa ja täydentää konkreettisia puolustustoimia.

1.3 ETSK korostaa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, talousnäkymien ja ympäristön kestävyyden ennaltaehkäisevää merkitystä. Yhteiskuntarauha ja talouden vakaus ovat väkivallattomuuden tärkeitä edellytyksiä. Maapallon lämpenemisen rajoittaminen ja sen seurausten hallinta ovat olennaisen tärkeitä yhteiskuntajärjestyksen ja rauhan säilyttämiseksi maailmassa.

1.4 Strategisessa kompassissa ei oteta riittävästi huomioon roolia, joka Euroopan kansalaisyhteiskunnalla voi olla ja on oltava, jotta voidaan parantaa sietokykyä vihamielisten valtojen hybridihyökkäyksiä ja järjestelmällistä EU:n jäsenvaltioiden sisäisen ja niiden välisen yhteenkuuluvuuden ja solidaarisuuden heikentämistä vastaan.

1.5 Siviili- ja ennaltaehkäisevä turvallisuuspolitiikka kulkee rinnan sotilaallisten puolustusvoimavarojen kanssa. Sotilaallisia puolustusvoimavaroja on pidettävä turvallisuuden välttämättömänä edellytyksenä ja niiden pelotevaikutusta myös ennaltaehkäisevänä.

1.6 ETSK:n mielestä strateginen kompassi antaa liian myönteisen kuvan Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta.

1.7 Nato on paitsi EU:n strateginen kumppani myös sen keskeinen turvallisuuden takaaja. Eurooppalaisten on osaltaan vahvistettava Naton lisäarvoa toimenpiteillä, joilla parannetaan myös heidän omia strategisia toimintavalmiuksiaan. EU ja Nato eivät ole tähän mennessä hyödyntäneet kaikilta osin yhteistyönsä tarjoamia mahdollisuuksia. Euroopan turvallisuus- ja puolustuspilarin vahvistaminen tarkoittaa Naton vahvistamista.

1.8 EU:n on viime kädessä otettava enemmän vastuuta ja luotava Euroopan puolustusunioni Naton eurooppalaiseksi pilariksi varmistaen, että se kunnioittaa kaikilta osin tiettyjen EU:n jäsenvaltioiden puolueettomuutta ja on yhteensopiva sen kanssa.

1.9 EU:n olisi pyrittävä ymmärtämään paremmin transatlanttisen kumppanuuden ratkaiseva merkitys niin Naton kuin Euroopan turvallisuudenkin kannalta.

1.10 Liian monet EU:n jäsenvaltiot ovat jo kauan laiminlyöneet puolustusvelvoitteitaan ja -voimavarojaan, mikä on johtanut siihen, että niiden asevoimat ovat huomattavan alikehittyneitä ja valmistautumattomia ja niiden yhteentoimivuus on puutteellista.

1.11 EU:n jäsenvaltioiden on koordinoitava paremmin kansallista voimavarojen kehittämistä ja puolustussuunnittelua ja tehtävä paljon enemmän yhteishankintoja. Euroopan puolustusvoimavarojen tehokkuutta on parannettava koordinoimalla kansallisia teollisuuspolitiikkoja paljon nykyistä tehokkaammin.

1.12 EU:n toimintakykyä on vahvistettava ottamalla käyttöön enemmistöpäätökset ulko- ja turvallisuuspolitiikassa.

1.13 Strategisen kompassin tärkeänä lisäelementtinä on yksilöitävä rooli, joka Euroopan kansalaisyhteiskunnalla voi olla solidaarisuuden, yhteistyön ja selviytymiskyvyn kannalta.

1.14 ETSK ehdottaa julkisten foorumien perustamista Euroopan ja jäsenvaltioiden tasolla strategista keskustelua varten.

2. **Yleistä**

2.1 Käsillä olevassa oma-aloitteisessa lausunnossa tarkastellaan strategisen kompassin vaikutusta ja pyritään arvioimaan poliittisesti sen tavoitteita ja mahdollisuuksia Euroopan kannalta kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta. ETSK on tyytyväinen Euroopan unionin aloitteisiin Euroopan turvallisuuden ja puolustuksen vahvistamiseksi.

2.2 Kansalaisyhteiskunta ei ole sivustakatsoja turvallisuuskysymyksissä, ja sen ääntä on kuultava. Konfliktitilanteet koettelevat siviili-instituutioita ankarasti, ja siviilit kärsivät sodan tuhoisista seurauksista.

2.3 Kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta turvallisuus esitetään strategisessa kompassissa kapeasta perspektiivistä, jossa keskitytään erityisesti puolustukseen.. ETSK korostaa, että turvallisuus ulottuu paljon puolustusta pidemmälle ja että EU:n turvallisuusstrategiassa olisi painotettava siviili- ja ennaltaehkäiseviä näkökohtia enemmän kuin mitä strategisessa kompassissa nyt tehdään.

2.4 Euroopan unioni (EU) on väkivallan ja sodan vastavoima. Sen on hyödynnettävä paremmin poliittisia, aineellisia ja kulttuurisia resurssejaan edistääkseen konfliktien rauhanomaista ratkaisua ja estääkseen sotilaallista eskalaatiota, sillä juuri tässä saattaa piillä EU:n merkittävän lisäarvon potentiaali ja myös sen tähänastinen vaikutus maailmassa. EU:n on pyrittävä tehokkaammin edistämään paluuta monenvälisiin asevalvontasopimuksiin, ydinsulkusopimuksen noudattamista ja ydinaseriisuntaan sitoutumista.

2.5 Sääntöpohjainen kansainvälinen järjestys on olennaisen tärkeä puolustettaessa yleismaailmallisia ihmisoikeuksia. EU:n on yhdessä kaikkien samanmielisten kumppaneiden kanssa maailmanlaajuisesti tehtävä kaikkensa sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestyksen vahvistamiseksi ja tarvittaessa palauttamiseksi ja uudistamiseksi. Kova valtapolitiikka ja vahvemman oikeus ovat ristiriidassa demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen kanssa. Turvallisuus ilman vapautta olisi merkityksetöntä, ja turvallisuus on myös vapauden tärkeä edellytys.

2.6 Siviili- ja ennaltaehkäisevä turvallisuuspolitiikka ei ole ristiriidassa sotilaallisten puolustusvoimavarojen kanssa. Sotilaallisia puolustusvoimavaroja on päinvastoin pidettävä turvallisuuden välttämättömänä edellytyksenä ja niiden pelotevaikutusta myös ennaltaehkäisevänä.

2.7 Turvallisuuteen ja puolustukseen tehtävät poliittiset ja taloudelliset investoinnit edellyttävät perusteellista ja vakavaa arviointia Euroopan unionin a) systeemisistä ja b) aineellisista vahvuuksista ja heikkouksista sekä sen kyvystä i) huolehtia omasta turvallisuudestaan, ii) luoda vakautta naapurustossaan, iii) varmistaa maailmanlaajuiset kauppareitit ja kriittisten tavaroiden ja materiaalien saatavuus ja erityisesti iv) olla jäsenvaltioidensa kautta luotettava ja selkeästi sitoutunut kumppani liittoumissa, jotka ovat olennaisen tärkeitä muutoinkin kuin Euroopan turvallisuuden kannalta.

2.8 Turvallisuutta ja vapautta ei voida varmistaa pelkästään sotilaallisilla voimavaroilla, vaan ne edellyttävät kokonaisvaltaista sosiaalista, taloudellista ja ekologista lähestymistapaa sekä tiedustelun ja ennakoinnin parantamista. Etusijalla on oltava ennaltaehkäisevä politiikka ja konfliktien ratkaisu diplomaattisin ja siviilikeinoin – sotilasvoiman käytön on oltava viimeinen keino. Lisäksi tarvitaan kuitenkin uskottavia sotilaallisia voimavaroja ja kiistatonta halukkuutta niiden käyttöön, jos se on väistämätöntä. EU:n on ajettava intressejään määrätietoisemmin.

2.9 Oikeudenmukaisen rauhan säilyttäminen on maailmanlaajuisen turvallisuusjärjestelmän perimmäinen tavoite, ja monenvälisyys on paras väline sen saavuttamiseksi. Siihen kohdistuu kuitenkin yhä enemmän paineita, ja ETSK yhtyy Global Peace Report 2022 -julkaisun suosituksissa esitettyyn kehotukseen ryhtyä toimiin globaalin rauhan rakenteiden vahvistamiseksi ([1]).

2.10 Puolustusvoimavarojen vahvistamiseen ja turvallisuuden lisäämiseen tähtäävien toimenpiteiden toteuttaminen edellyttää instituutioiden välisen johdonmukaisuuden lisäämistä, keskinäistä vuorovaikutusta ja ennen kaikkea jäsenvaltioiden vahvaa sitoutumista.

2.11 Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja sodan palaaminen Eurooppaan sekä kova valtapolitiikka edellyttävät tehokkaita pelotevalmiuksia. Suurvaltapolitiikka ei ole koskaan ollut EU:n tavoite, mutta nyt kun Kiina ja Venäjä kyseenalaistavat kansainvälisen järjestelmän ja turvallisuuden, sen on mukauduttava suurvaltojen lisääntyvään systeemiseen kilpailuun. Venäjä rikkoo avoimesti YK:n peruskirjaa ja Kiina yleismaailmallisia ihmisoikeuksia, kuten on selvästi nähtävissä Xinjiangissa ja Hongkongissa.

2.12 Yhdysvallat, Kanada ja muut maailman demokratiat ovat tärkeitä kumppaneita pantaessa täytäntöön yleismaailmallisia ihmisoikeuksia, joiden noudattamiseen Yhdistyneiden kansakuntien kaikki jäsenvaltiot ovat virallisesti ja vapaaehtoisesti sitoutuneet ja joita on kunnioitettava aina ja kaikkialla.

2.13 EU:n olisi pyrittävä ymmärtämään paremmin transatlanttisen kumppanuuden eli EU:n ja Yhdysvaltojen suhteiden ratkaiseva merkitys Naton ja siten Euroopan turvallisuuden kannalta. Vaikka Yhdysvallat on viime vuosina siirtänyt huomionsa painopistettä yhä enemmän Aasiaan ja Tyynenmeren alueelle, Venäjän hyökkäys osoittaa, että maailmanjärjestys on edelleen turvattava ja sitä on tarvittaessa puolustettava myös Euroopassa.

2.14 Nato ei ole vain EU:n strateginen kumppani: se varmistaa Euroopan sotilaallisen puolustuksen, ja EU:n puolustuspilaria olisi kehitettävä täydentämään sitä kaikin tavoin. Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja kansainväliset turvallisuusrakenteet vahvistavat tämän kaikilta osin. Puolustusyhteistyön lisääminen Euroopassa voi vahvistaa Natoa ja parantaa Euroopan toimintakykyä, kun se pyrkii edistämään tehokkaammin omaa turvallisuuttaan ja alueellista vakautta.

2.15 Vaikka EU yhteisönä ja Nato liittona eivät ole lainkaan identtiset, ne limittyvät keskenään yhä enemmän muutoinkin kuin vain arvojensa ja tavoitteidensa osalta. Kun Suomi ja Ruotsi ovat liittyneet Natoon, 23 maata on molempien organisaatioiden jäsen. Eurooppalaiset voivat ja heidän on vahvistettava liiton lisäarvoa toimenpiteillä, joilla parannetaan myös heidän omia strategisia toimintavalmiuksiaan. EU:n on viime kädessä otettava enemmän vastuuta turvallisuudestaan ja luotava Euroopan puolustusunioni Naton eurooppalaiseksi pilariksi kunnioittaen kaikilta osin tiettyjen jäsenvaltioidensa puolueettomuutta.

2.16 Liian monet jäsenvaltiot ovat aivan liian kauan laiminlyöneet puolustusvoimavarojaan. Toisinaan liian alhaiset mutta ennen kaikkea tehottomat puolustusmenot ovat monissa EU:n jäsenvaltioissa johtaneet siihen, että niiden asevoimat ovat huomattavan alikehittyneitä ja valmistautumattomia ja niiden yhteentoimivuus on puutteellista. Kun nämä EU:n jäsenvaltiot ovat myös Naton jäseniä, ne laiminlyövät samalla velvollisuuksiaan liittoa kohtaan.

2.17 Euroopan puolustuskyky ei riipu vain sitä varten osoitettujen budjettivarojen määrästä vaan ennen kaikkea niiden tehokkaasta käytöstä. Erilaiset asejärjestelmät EU:ssa aiheuttavat nykyisin päällekkäisyyttä, korkeita kustannuksia ja tehottomuutta. EU:n jäsenvaltioiden on koordinoitava paremmin kansallista voimavarojen kehittämistä ja puolustus-

([1]) Common Security – For our shared future, Tukholma, 2022.

suunnittelua ja tehtävä paljon enemmän yhteishankintoja. EU- ja jäsenvaltiotason hankintapolitiikkojen olisi oltava johdonmukaisia, jotta saadaan mittakaavaetuja, joita tarvitaan alentamaan kustannuksia ja luomaan riittävästi toimintaa uusien startup-yritysten olemassaolon turvaamiseksi ([2]). Euroopan puolustusmarkkinoiden nykykäytännöt heijastavat Euroopan yhdentymisen toteutumattomuuden korkeita kustannuksia.

2.18 Pysyvästä rakenteellisesta yhteistyöstä (PRY), puolustuksen koordinoidusta vuotuisesta tarkastelusta (Coordinated Annual Review on Defence, CARD) ja Euroopan puolustusrahastosta huolimatta EU ei ole edistynyt riittävästi sellaisten tehokkaiden yhteisten rakenteiden kehittämisessä, joiden avulla se voisi huolehtia omasta turvallisuudestaan. Tässä yhteydessä on merkittävä myös maaliskuussa 2022 annettu Versailles'n julistus, joka perustuu valtion- ja hallitusten päämiesten joulukuussa 2021 tekemään päätökseen ja jonka mukaan Euroopan unioni "ottaa lisää vastuuta omasta turvallisuudestaan sekä puolustuksen osalta noudattaa strategista toimintatapaa ja parantaa valmiuksiaan toimia itsenäisesti".

2.19 EU:n toimintakyky ulko- ja turvallisuuspolitiikassa vahvistuisi, jos luovuttaisiin enemmistöpäätöksistä (yksittäiset jäsenvaltiot kykenevät estämään kaikkia muita) neuvostossa ulkopolitiikan alalla. Väliaikaisena ratkaisuna voitaisiin harkita määräenemmistöpäätösten tai vahvistettujen määräenemmistöpäätösten (eli määräenemmistölle asetettavien korkeampien kynnysarvojen) väliaikaista testivaihetta. Institutionaalinen kehys ei kuitenkaan lähtökohtaisesti estä jäsenvaltioita toimimasta johdonmukaisesti yhdessä, vaan pikemminkin jäsenvaltiot kiertävät nykyistä institutionaalista kehystä, eivät hyödynnä sen potentiaalia eivätkä halua integroitua siihen.

2.20 Turvallisuuden takaajana Eurooppa saattaa tarvita kansalaisyhteiskunnan ja kansalaisosallistumisen tukemaa uutta narratiivia ja konkreettisia toimia, jotta voidaan vahvistaa eurooppalaista identiteettiä ja solidaarisuutta lankeamatta ansaan, jossa kansallismielisyys korvautuu eurooppalaisella nationalismilla. Julkisen osallistumisen olisi oltava avointa, läpinäkyvää ja osallistavaa.

3. **Strategisen kompassin myönteisiä näkökohtia**

3.1 Strategisen kompassin tavoite lisätä turvallisuutta kehittämällä valmiuksia (toiminta), parantamalla varautumista (suojaaminen), investoimalla kohdennetusti (investoinnit) ja lisäämällä yhteistyötä (yhteistyö) sekä vahvistaa kumppanuuksia ja liittoumia on kannatettava.

3.2 Strategisella kompassilla varmistetaan Euroopan päättäväisyys noudattaa Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan periaatteita sekä palauttaa rauha ja puolustaa vapautta Euroopassa.

3.3 Turvallisuuteen liittyen Kiinaa kuvataan strategisessa kompassissa järjestelmätason kilpailijaksi, ja Kiinan massiiviset yleismaailmallisten ihmisoikeuksien loukkaukset, jatkuva Taiwanin uhkaaminen sekä tuki hyökkääjävaltio Venäjälle vahvistavat tämän. Strategisessa kompassissa todetaan, että Kiina ja Venäjä kyseenalaistavat kansainvälisen järjestyksen. Ne laajentavat ydinasearsenaaliaan ja kehittävät uusia asejärjestelmiä.

3.4 Strategisessa kompassissa tähdennetään myös aseiden valvontarakenteen vaarallista heikentymistä ja tämän normatiivisen tyhjiön kielteisiä vaikutuksia EU:n turvallisuuteen.

3.5 EU:lla on oikeutettuja intressejä kaikilla maailman alueilla. Strategisessa kompassissa ei järjestelmällisesti mainita niitä kaikkia mutta todetaan perustellusti, että Euroopan toimettomuus kannustaa muita toimijoita täyttämään tilan, kuten on havaittu erityisesti Länsi-Balkanilla.

3.6 Strategisessa kompassissa todetaan, että EU:n on toimittava paljon kiireellisemmin ja päättäväisemmin ja että jäsenvaltioiden on voitava luottaa keskinäiseen avunantoon. Sen vuoksi korostetaan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 42 artiklan 7 kohdan merkitystä. EU:n olisi selvennettävä, miten tämä primaari oikeusperusta ja Nato-sopimuksen 5 artiklan mukainen avunantovelvoite vastaavat toisiaan.

([2]) Turvallisuus- ja puolustusteknologioita koskeva etenemissuunnitelma (COM(2022) 61 final), kohta 4.9.

3.7 Valmiuden ja yhteentoimivuuden parantaminen on määritelty painopisteeksi, ja strategisessa kompassissa todetaan, että nämä tekijät on sovitettava yhteen Naton kanssa. Strategisessa kompassissa esitetään EU paremman eurooppalaisen puolustuksen mahdollistajana ilmoittamalla, että se tulee täyttämään puutteet kriittisissä valmiuksissa, vahvistamaan eurooppalaisten yhteiskuntien häiriönsietokykyä ja luomaan vakautta Euroopan naapurustossa. Ensimmäisenä toimenpiteenä on luoda 5 000 sotilaan muodostama nopea toimintakyky (Rapid Deployment Capacity), jonka on määrä olla täysin toimintavalmis vuoteen 2025 mennessä. ETSK muistuttaa, että on korkea aika toimia, sillä tähän liittyen EU asetti jo yli kaksi vuosikymmentä sitten kunnianhimoisempia tavoitteita, joita ei ole vieläkään saavutettu.

3.8 Vaikka strategisessa kompassissa ei viitatakaan määräenemmistöpäätösten käyttöönottoon ulkopolitiikassa, siinä kehotetaan rakentavaan äänestämästä pidättymiseen, jotta halukkaat jäsenvaltiot voisivat edetä. Tässä yhteydessä voitaisiin hyödyntää enemmän Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 44 artiklaa, jotta jäsenvaltiot, jotka ovat siihen halukkaita ja joilla on tarvittavat voimavarat, voivat neuvoston valtuutuksella tehdä yhteistyötä yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (YTPP) alalla.

3.9 Strategisen kompassin tavoitteena on yhdistää järkevällä tavalla siviili- ja sotilasoperaatioita YTPP:n puitteissa. Siinä korostetaan YTPP:n siviilioperaatioiden merkitystä muiden kuin sotilaallisten reaktioiden yhteydessä. Strategisella kompassilla pyritään YTPP:n ja EU:n oikeus- ja sisäasioiden sidosryhmien väliseen tiiviimpään yhteistyöhön.

3.10 ETSK on tyytyväinen strategisen kompassin toimintaorientoituneeseen lähestymistapaan: siinä luetellaan konkreettisia ehdotuksia ja toimia sekä tavoiteajankohtia ja välitavoitteita, joita EU:n neuvoston ja Eurooppa-neuvoston on määrä tarkistaa säännöllisesti.

3.11 Strategisessa kompassissa korostetaan myös tärkeitä toimenpiteitä, joiden myötä sukupuolten tasa-arvoa, rauhaa ja turvallisuutta koskeva lähestymistapa ja ilmastotehokkuus voidaan ottaa paremmin huomioon YTPP-operaatioissa. EU aikoo vuoteen 2023 mennessä etenkin vahvistaa yleismaailmallisten ihmisoikeuksien ja tasa-arvoalan neuvonantajien verkostoa YTPP-operaatioissaan sekä edistää ilmastoneutraaliutta sotilasalalla panemalla täytäntöön ilmastonmuutosta ja puolustusta koskevan EU:n etenemissuunnitelman.

4. **Kriittisiä huomioita kompassista**

4.1 Strateginen kompassi on erittäin kunnianhimoinen asiakirja, jossa esitetään yli 80 konkreettista, vuoteen 2025 mennessä toteutettavaa toimenpidettä. Tätä varten tarvitaan jäsenvaltioiden vahvaa poliittista tahtoa, sillä muutoin asiakirja saattaa antaa vaikutelman EU:sta, jolla ei ole toimivaltaa ulkopoliittisissa eikä puolustusasioissa.

4.2 Strategiselle kompassille on leimallista kapea turvallisuuskäsite – turvallisuudessa ei kuitenkaan ole kyse vain puolustuksesta. Sotilaallisten konfliktien välttämiseksi on ratkaisevan tärkeää lisätä ennaltaehkäisyä ja ennakointia. Strategisessa kompassissa keskitytään määrittämään luettelo konkreettisista hankkeista ja toimista, mitä ETSK pitää tervetulleena. Kompassissa ei kuitenkaan oteta huomioon tiettyjä maantieteellisiä alueita eikä määritellä riittävästi sitä, missä EU aikoo toimia vakauden ja turvallisuuden edistämiseksi arvojensa ja tavoitteidensa mukaisesti myös alueensa ulkopuolella, esimerkiksi lähinaapurustossaan. Kompassia on laajennettava niin, että se muodostaa kattavan strategian, johon sisältyy myös kansalaisyhteiskunnan osallistaminen.

4.3 Strategisessa kompassissa annetaan melko myönteinen kuva EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan johdonmukaisuudesta ja sen potentiaalisista voimavaroista, esimerkiksi kun todetaan, että EU:n vahvuus ulkoisten konfliktien ja kriisien ehkäisemisessä ja niihin puuttumisessa perustuu sekä sotilaallisten että siviilikeinojen käyttöön. Kompassissa ei esitetä konkreettisia esimerkkejä siitä, minkälaisissa tapauksissa tässä onnistuttaisiin. Epärealistinen analyysi ei kuitenkaan voi tarjota vankkaa perustaa turvallisuusstrategialle. Se, että EU arvioi olevansa johdonmukainen edelläkävijä monenvälisissä ratkaisuissa, ja sen strategisessa kompassissa nimenomaisesti esiin tuoma itsetyytyväisyys esimerkiksi globaalista turvallisuudesta kantamansa vastuun johdosta ei osoita kykyä tehdä rehellistä tilannearviota.

4.4 EU on saattanut investoida huomattavia poliittisia ja taloudellisia resursseja monenvälisyyteen, mutta ainakin Venäjän hyökkäykseen asti EU:n jäsenvaltiot ovat noudattaneet koordinoituja eurooppalaisia ulkopoliittisia tavoitteita vain, jos se on ollut niiden omien välittömien kansallisten intressien mukaista. Tästä strategisen ennakoinnin perusluonteisesta puuttumisesta on useita esimerkkejä, joista mainittakoon muun muassa laajentumisprosessi Länsi-Balkanilla, EU:n reaktio Libyan sotaan, riippuvuus energia-, raaka-aine- ja muista toimituksista, EU:n edustus Yhdistyneissä kansakunnissa sekä eritasoiset investoinnit kansallisiin sotilaallisiin voimavaroihin suhteessa BKT:hen.

4.5 Strategisessa kompassissa tunnustetaan Nato tärkeäksi Euroopan turvallisuuden kannalta, mutta tämä ei riitä. Kompassissa mainitaan strateginen kumppanuus Naton kanssa, täydentävyys ja päätöksenteon riippumattomuus. Kuitenkin vain harvat jäsenvaltiot ovat puolueettomia, eli eivät kuulu Natoon, ja liitto on enemmän kuin vain Euroopan strateginen kumppani. Nato on ja tulee olemaan määräämättömän ajan ainoa todellinen Euroopan turvallisuuden tae. EU voi kuitenkin auttaa eurooppalaisia organisoimaan paremmin Euroopan turvallisuuteen antamansa panoksen kokoamalla yhteen niiden puolustusvoimavarat ja luopumalla koordinoimattomista kansallisista politiikoista yhteisen eurooppalaisen toimintamallin hyväksi. Strategisen kompassin monista hyvistä lähestymistavoista huolimatta EU sen paremmin kuin Natokaan ei tähän mennessä ole kaikilta osin hyödyntänyt yhteistyön tarjoamia mahdollisuuksia.

4.6 Euroopan strategisen riippumattomuuden käsite on määriteltävä selkeästi, kun sitä sovelletaan turvallisuus- ja puolustuskysymyksiin, kuten strategisessa kompassissa tehdään. Strategisessa riippumattomuudessa ei ole kyse siitä, että EU toimii yksin, vaan siitä, että siitä tulee parempi kumppani, joka pystyy tarvittaessa toimimaan myös silloin, kun tukea ei ehkä ole saatavilla. Sen ei pidä tarkoittaa tasapuolisen etäisyyden ylläpitämistä maailmanvaltoihin nähden, kuten ETSK on jo korostanut transatlanttisia suhteita käsittelevässä tuoreessa lausunnossaan. Yhdysvallat on ja tulee jatkossakin olemaan Euroopan tärkein liittolainen ja kumppani. EU:n olisi kuitenkin pyrittävä vähentämään strategisia riippuvuuksia myös turvallisuus- ja puolustusalalla, kuten todetaan ETSK:n lausunnossa ”Turvallisuus- ja puolustusteknologioita koskeva etenemissuunnitelma” ([3]).

4.7 Euroopan yksipuolisia riippuvuuksia on vähennettävä, eikä vain puolustusalalla. Tämä on ratkaisevan tärkeää Euroopan turvallisuuden kannalta. ETSK katsoo kuitenkin, että erityisesti samanmielisten kumppanien keskinäiset riippuvuussuhteet ovat paitsi hyödyllisiä myös sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestyksen ehdoton edellytys.

4.8 EU:n tuleviin sotilaallisiin voimavaroihin liittyen strategisessa kompassissa mainitut nopean toiminnan joukot vastaavat nopeasti toimintavalmiiden pienempien joukkojen mallia kansainvälisesti koordinoiduissa operaatioissa. Näitä toimia ei kuitenkaan voida tarkastella erillään Euroopan omaa turvallisuuttaan varten antamasta asianmukaisesta panoksesta Naton puitteessa. EU:n toimilla on tuettava Naton eurooppalaisen pilarin tehokkuutta. Tällä hetkellä on epäselvää, miten sekä EU:n että Naton jäsenvaltiot voivat asettaa käyttöön riittävästi resursseja sekä Naton toimintajoukoille että EU:n nopean toiminnan joukoille, jos nämä resurssit on aktivoitava samanaikaisesti. Kaikkia nopean toiminnan joukkoihin liittyviä esitettyjä toimia ei myöskään ole toteutettu, vaikka niistä päätettiin jo vuosikymmeniä sitten (Helsingissä 1999).

4.9 Strategisessa kompassissa ei oteta huomioon roolia, joka Euroopan kansalaisyhteiskunnalla voi olla ja on oltava, jotta voidaan parantaa sietokykyä vihamielisten valtojen järjestelmällistä EU:n jäsenvaltioiden sisäisen ja niiden välisen yhteenkuuluvuuden ja solidaarisuuden heikentämistä vastaan.

4.10 EU:n vahvistaminen demokratiaan ja oikeusvaltioperiaatteeseen perustuvan turvallisuuden takaajana edellyttää paitsi vahvoja tai vahvempia EU:n toimielimiä ja ennakoinnin lisäämistä jäsenvaltioiden taholta myös laajoja rajat ylittäviä yhteiskunnallisia liittoumia, joita ei voida toteuttaa ilman vahvaa ja elinvoimaista yleiseurooppalaista järjestäytynyttä kansalaisyhteiskuntaa ja täysin sitoutuneita eurooppalaisia työmarkkinaosapuolia.

4.11 Vihamielisiä hyökkäyksiä ovat sotilasoperaatioiden lisäksi muun muassa disinformaatio, kyberhyökkäykset ja taloudellinen kiristys. Strategisessa kompassissa mainitaan hybridivälineistön kehittäminen, jotta voidaan reagoida koordinoidusti hybridiuhkiin, ulkomaisen tiedonmanipuloinnin ja häirinnän torjuntavälineistö sekä kyberdiplomatian välineistön vahvistaminen. Strategisessa kompassissa on kuitenkin tarkennettava tätä keskeistä näkökohtaa. EU tarvitsee tällaisten hyökkäysten ja häirintätoimien torjumiseksi kiireellisesti instituutioiden välisen toimintamallin, johon on osallistettava edustava kansalaisyhteiskunta, jotta voidaan luoda perusta EU:n kansalaisten tehokkaalle solidaarisuudelle, yhteistyölle ja selviytymiskyvylle erityisesti paikallistasolla, missä tällaisten hyökkäysten vaikutukset tuntuvat välittömimmin.

4.12 Euroopan turvallisuutta uhkaavat paitsi perinteiset sotilaalliset hyökkäykset myös yksityisyrityksiin, julkisiin laitoksiin ja kriittiseen infrastruktuuriin kohdistuvat kyberhyökkäykset ja sabotaasit, joita on myös pidettävä hybridisodankäynnin muotoina ja jotka voivat saada aikaan suuria vahinkoja. Strategisessa kompassissa ei puututa riittävästi tähän näkökohtaan etenkään tehokkaiden suojelu- ja torjuntatoimien osalta.

([3]) Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle aiheesta ”Turvallisuuden ja puolustuksen kannalta kriittisiä teknologioita koskeva etenemissuunnitelma” (COM 2022) 61 final) (EUVL C 443, 22.11.2022, s. 112).

5. **Kompassin tarkistaminen**

5.1 ETSK on täysin samaa mieltä siitä, että EU:n on otettava huomioon yhä aggressiivisemmat revisionistiset vallat, jotka rikkovat YK:n peruskirjaa. Sääntöpohjainen kansainvälinen järjestys voidaan palauttaa, mikäli liberaalit demokratiat pitävät kiinni periaatteistaan ja tukevat niitä diplomaattisilla sekä siviili- ja sotilasvoimavaroilla eivätkä anna periksi autoritaaristen voimien houkutuksille, painostuksille tai uhkailuille.

5.2 EU:n politiikalla on pyrittävä estämään aseellisia konflikteja ottaen myös huomioon, että maailma on selvästi vähemmän rauhanomaisempi kuin mitä se vaikutti olevan kylmän sodan jälkeen. Eurooppalainen yhteiskunta tarvitseekin poliittista konsensusta siitä, miten se voi tehokkaasti kehittää puolustusvoimavarojaan mahdollisia hyökkääjiä vastaan ja ennen kaikkea edistää pelastuspalveluvalmiuksiaan. Julkisen keskustelun lisääminen ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden aktiivinen osallistaminen ovat avainasemassa.

5.3 Transatlanttinen kumppanuus edellyttää nykyistä paljon suurempia poliittisia investointeja. Se ulottuu Natoa pidemmälle mutta on liiton keskeinen pilari. Eurooppalaisten on panostettava enemmän EU:n ja Yhdysvaltojen suhteiden ylläpitämiseen ja syventämiseen. Vakaa kumppanuus Yhdysvaltojen kanssa on äärimmäisen tärkeä niin kauppasuhteissa kuin turvallisuudenkin alalla.

5.4 Euroopan tavoitteena on ydinaseeton maailma. Ennen kuin siihen on päästy, Yhdysvaltojen ydinturvatakeet Euroopalle, Naton ydinpelote ja Ranskan pelotevoima ovat välttämättömiä Euroopan turvallisuuden kannalta.

5.5 Eurooppalaisten kumppanien on pikaisesti pyrittävä tehostamaan sotilasmenojaan. Tähän voidaan päästä muun muassa parantamalla huomattavasti kansallisten konventionaalisten sotilasjärjestelmien yhteentoimivuutta. Jäsenvaltioiden on voitettava nykyiset vaikeudet ja oiottava väärinkäsitykset, jotka liittyvät kiireellisesti tarvittavien lyhyen aikavälin puolustusvoimavarojen hankintaan, ja löydettävä yhteinen lähestymistapa puolustusjärjestelmiensä vahvistamiseksi keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä yhteishankintojen ja yhteisten yhteistyöhankkeiden avulla. Yhteisten eurooppalaisten hankkeiden ei tulisi sulkea pois läheisiä liittolaisia ja kumppaneita, mutta näiden pääsyn Euroopan puolustusmarkkinoille on perustuttava tiukasti vastavuoroisuuteen.

5.6 Puolustusmenojen osuus BKT:stä on tärkeä, siinä määrin kuin siitä on sovittu läntisten liittolaisten kesken – kyse on sopimusvelvoitteiden noudattamisesta (*pacta sunt servanda* -periaate). Tehokkaiden voimavarojen osalta tärkeämpää on niiden täsmällinen määrittely ja oikea-aikainen saavuttaminen. Ei ole oleellista, edellyttääkö tämä juuri 2 prosentin osuutta vai ehkä suurempaa prosenttiosuutta BKT:stä. Ratkaisevaa on, pitääkö mahdollinen hyökkääjä hyökkäyksen kustannuksia liian korkeina. EU:n on jäsenvaltioidensa puolustusmenojen tehostamiseksi tukeuduttava välineisiinsä ja instituutioihinsa, kuten pysyvä rakenteellinen yhteistyö (PRY), puolustuksen koordinoitu vuosittainen tarkastelu (CARD), Euroopan puolustusrahasto ja Euroopan rauhanrahasto.

5.7 Puolustushankinnat ja Euroopan puolustusteollisuuden rakenteet ovat Euroopan turvallisuuden kannalta ratkaisevan tärkeitä, eikä niiden yhteydessä sovelleta ainoastaan markkinasääntöjä. Kalliit ja tehottomat kompromissit eivät kuitenkaan saa heikentää Euroopan turvallisuutta. Yhteisten hankkeiden määräävänä tekijänä olisi oltava kilpailukyisten ja innovatiivisten teollisuudenalojen toimituskyky eivätkä yhteistyöhankkeiden kansalliset kiintiöt.

5.8 Kompassi kattaa monia tärkeitä turvallisuusnäkökohtia, mutta siinä ei tarkastella riittävästi tiedustelua. EU:n olisi päivitettävä kompassi sisällyttämällä siihen selkeä analyysi Euroopan tiedusteluvalmiuksista ja konkreettisia ehdotuksia niiden parantamiseksi.

5.9 Jäsenvaltioiden puolustusvoimia on virtaviivaistettava, eli on luotava tehokkaat yhteiset komentorakenteet, jotka viime kädessä muodostavat yhteisten eurooppalaisten asevoimien perustan. Euroopan unionin sotilasesikuntaan ja Euroopan puolustusvirastoon on saatava eloa.

6. **Kansalaisyhteiskunnan panoksia Euroopan turvallisuuteen ja puolustukseen**

6.1 Strateginen kompassi on tärkeä edistysaskel. Se olisi laajennettava kattamaan EU:n ulkopoliittinen strategia, jolle olisi ominaista laajempi turvallisuuskäsite, joka vastaisi myös YK:n kestävän kehityksen tavoitteita ja johon sisältyisi kansalaisyhteiskunnan aktiivinen osallistaminen.

6.2 Tiedustelun, ennaltaehkäisyn ja ennakoinnin lisääminen on ratkaisevan tärkeää sotilaallisten konfliktien välttämiseksi. Monien EU:n jäsenvaltioiden on investoitava enemmän puolustusvoimavaroihinsa, ja useimmat niistä ovat alkaneet tehdä niin. Tähän on sitouduttava pitkäjänteisesti, ja se edellyttää kansalaisyhteiskunnan tukea. Naton eurooppalaisen pilarin on varmistettava sotilaallinen pelote, mutta EU:n on lisättävä valmiuksiaan, mukaan luettuina sen omat sotilaalliset keinot, jotta se voi konkreettisesti ja ennaltaehkäisevästi edistää alueellista rauhaa ja vakautta.

6.3 EU:n olisi kompassin ehdotuksen mukaisesti tuettava jäsenvaltioita parannettaessa niiden yhteistyötä, jotta voidaan vähentää niiden puolustusvoimavarojen tehotonta hajanaisuutta ja kallista päällekkäisyyttä. Kuitenkin niin kauan kuin EU:lla ei ole todellista toimivaltaa puolustuksen alalla, sen olisi jatkettava rajallisten resurssiensa investoimista ensi sijassa siviilitoimiin ja siviilialan mekanismeihin konfliktien ennaltaehkäisyn mahdollistamiseksi. Kansalaisyhteiskunnalla voi tässä yhteydessä olla todellista vaikutusta sosiaalisten ja taloudellisten verkostojensa sekä vahvan julkisuus- ja kulttuuridiplomatiaan liittyvän potentiaalinsa ansiosta.

6.4 Vapaa ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta voi toimia automaattisena vakauttajana kriisiaikoina, jotka vaikuttavat Euroopan turvallisuuteen. Tämä on tullut ilmi esimerkiksi Venäjän hyökkäyksen yhteydessä: monissa jäsenvaltioissa ja erityisesti Ukrainan naapurimaissa miljoonat EU:n kansalaiset ovat osoittaneet poikkeuksellisen voimakasta auttamishalua vastaanottaessaan ja tukiessaan Ukrainan pakolaisia. Turvallisuutta koskevaan kokonaisvaltaiseen lähestymistapaan on sisällyttävä myös hätätilanteisiin varautuminen Euroopassa ja jatkuva tuki kansalaisyhteiskunnan organisaatioille.

6.5 ETSK korostaa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, talousnäkymien ja ympäristön kestävyyden merkitystä turvallisuuden kannalta. Yhteiskuntarauha on väkivallattomuuden tärkeä edellytys. Maapallon lämpenemisen rajoittaminen ja sen seurausten hallinta ovat olennaisen tärkeitä yhteiskuntajärjestyksen ja rauhan säilyttämiseksi maailmassa.

6.6 ETSK ehdottaa julkisten foorumien perustamista strategisia keskusteluja varten, jotta kansalaisyhteiskunta voi osallistua sellaisen Euroopan kehittämiseen, joka suojelee vihamielisiltä hyökkäyksiltä ja vahvistaa kykyään sietää tällaisia hyökkäyksiä, joilla pyritään heikentämään taisteluhenkeä ja poliittista vakautta jäsenvaltioiden sisällä ja niiden välillä. ”Maailmanvaltojen kamppailussa etujen saamiseksi ratkaisevassa asemassa ei ole sotilaallinen tai taloudellinen vahvuus vaan yhteiskunnan perusominaisuudet.” ([4])

6.7 ETSK, sen ”ulkosuhteet”-jaosto (REX) ja – puolustusteollisuuden osalta – neuvoa-antava valiokunta ”teollisuuden muutokset” (CCMI) ([5]) ovat valmiita toimimaan keskeisessä roolissa käytäessä poliittisen tason ja yhteiskunnan välistä vuoropuhelua Euroopan ja koko maailman turvallisuudesta. ETSK tulee jatkossakin vaatimaan strategisen kompassin säännöllisiä päivityksiä ja arvioimaan perusteellisesti asianomaisia uusia aloitteita, kuten puolustuspakettia.

6.8 Venäjän hyökkäys ja systeeminen kilpailu Kiinan kanssa korostavat, että EU:n on viipymättä mukauduttava geopoliittisiin realiteetteihin. Liberaaleissa demokratioissa tämä voidaan saavuttaa vain tiiviissä yhteistyössä kansalaisyhteiskunnan kanssa ja kansalaisyhteiskunnan poliittisella tuella.

Bryssel 24. tammikuuta 2023.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja
Christa SCHWENG

([4]) Mazarr, M. J.: What Makes a Power Great. The Real Drivers of Rise and Fall, Foreign Affairs, heinä-elokuu 2022, s. 52.
([5]) https://www.eesc.europa.eu/fi/sections-other-bodies/sections-commission/consultative-commission-industrial-change-ccmi